

TÁRSASÁGI HÍREK

BRISITS FRIGYES

1890 – 1969

1969. december 11-én kísértük utolsó útjára a váci temetőben. Életének 80. évében is szellemileg frissen, naponta foglalkozott Vörösmarty Mihály kézírataival, dolgozott a mérhetetlenül tisztelt és rajongásig szeretett költőről készülő monográfiáján. Szerzetes tanár volt, akinek élete két pont körül mozgott: iskolája és tanítványai, illetve tudományos munkája körül. Kevés tudósnak jut osztályrészül, hogy befejezhesse megkezdett műveit, valóra válthassa terveit, hiszen éppen a maga szakterületén való előrehaladás közben újabb meg újabb teendők tárnak elébe; Brisits Frigyesnek sem adatott meg „a mű” befejezése, de azt elismerhette magának — ha közismert szerénysége engedte —, hogy fáradhatatlanul dolgozott egész életében, s adott, hordott értékes téglákat a magyar irodalomtudomány épületéhez, tanítványai pedig hozzáteszik, hogy egy életre szóló emléket őriznek Brisits tanár úrról, emléket tudásáról, humanizmusáról, demokratikus gondolkodásáról és meleg szívééről.

Bizonyára több oka is volt annak, hogy kutatásai és publikációi kezdettől végig Vörösmarty munkásságára irányultak, de közöttük is fő motívum lehetett lelki alkatuk rokonsága: a nemes és nagy eszmék iránti rajongás, a köznapi témákból is nagy magasságokba szárnyalni tudás képessége, szerénység magánéletükben, áldozatkészség a közért. Szorgos munkával búvárolta Vörösmarty kézíratait: ezzel kezdte 1927-ben (*Vörösmarty Mihály kiadatlan költeményei*), ezzel végezte 1965-ben (*Vörösmarty Mihály levelezése*; VMÖM, 17–18. kötet). Közül esett — korszakválasztásban nyilvánvalóan nem véletlenül — *A XIX. század első fele* c. összefoglaló jellegű munkája, 1939-ben. Magántanárként, majd rendkívüli tanárként tanított az egyetemen, 1938-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, 1957-ben az irodalomtudományok doktora lett. Meghatott örömmel emlegette ismerőseinek ezt a megtisztelést, mely már nyugalomba vonulása után érte. Írásaiban a szellemtörténeti iskola tagjaként áll előttünk: az eszmék jelentkezését, útját és érvénycsülését kereste; s ha ezen

közben kevesebbet ragadott is meg az irodalmi-politikai élet teljességéből, finom elemzéseiben sokat adott a beleélés, a tárgyával való lírai azonosulás képessége révén. Mestere volt a tollnak: szerette a nagy ívű, de fegyvelmezett gondolatokat — mondatokat. A negyvenes évek Vörösmartyjáról írta:

„... mindenütt ott van. Jelenléte eszményítő és cselekvésre ihlető szimbólum, költészete pedig élette lesz. Költeményeinek sorai kilépnek vers-életük zártságából, mint önállósult igék járnak be az országot. Rajta ragyognak verseny-díjak aranyserlegein; új magyar életre lelkesítik az ifjúságot tankönyveik első lapjairól, ahol mint sugalló mottók lángolnak; vármegyék előregedett és megfakult retorikáját friss világossággal és temperamentummal fiatalítják és korszerűsítik; az ország első színpadán velük zendül fel a legszebb magyar nyelv zenéje és gyönyörűsége, amelynek boldog csodálója és élvezője lesz minden magyar; rajtuk és velük növekedik fel egy már új magyarság-fogalom és nemzedék, amely a heroikus cselekvés jövőjáró lendületével tudja vállalni egy új Magyarország feladatait, amelynek ígéretföldje felé a Szózat honmegtartó bizalmával és hitével indult el.” (*Vörösmarty Mihály levelezése*, i. m. 17. k. 301–2.)

Őrizték műveit könyvtárak polcai hosszú időkig; egykori tanítványaiában Brisits Frigyes emlékezete a „szárnyas idő” futása miatt múlandóbb ugyan, mégis egészebb, elevenebb. Az irodalom tisztelte és szeretete áradt minden órájából. Híve és tudatos, lelkes támogatója volt annak a feltörő felismerésnek, hogy búcsút kell vennünk az irodalomtudományi rendszer teljességétől, „az ún. műfaji kategóriákat ridegen és dogmatikusan, deduktíve megtanítató módszertől”, s az irodalmi alkotást, ennek elemzését kell munkánk középpontjába állítani:

„... végső elemzésben ez a célunk: rásegíteni a tanulót arra, hogy kiművelt szemmel és képzett ízléssel tudja élvezni az irodalmat. A tanuló ne szabályokon keresztül tudja a költői műveket, hanem álljon rendelkezésre az a készség, amellyel fogadni tudja a költőnek munkáján át feléje közeledő magasabb rendű világát. Az lehet, hogy talán ez az elfogadóképesség nem áll azon a fokon, mint az alkotó művész tehetsége. Nem is szükséges, hogy ilyen legyen. A fő az, hogy a tanuló maga módján tudja átélni azt a szépséget, amely egy költői műben felragyog, s amely elég ahhoz, hogy nemesebbé és gazdagabbá tegye mindinkább szegényedő emberi világunkat.” (A Katolikus Tanügyi Főigazgatóság évkönyve az 1941/42. iskolai évről, 181.)

Plasztikus irodalmi portrékat, művelődéstörténeti tablókat tudott festeni, s a kiemelt írói-költői művek eszmeisége, költői szépsége valóban felragyogott elemző munkája nyomán. Hosszú tanári gyakorlat ellenére gondosan, olykor hetekig készült egy-egy órájára, s az alkalmazott módszerekkel sokat megsejtetett, emlékezetes paraboláival sokat meg is fogalmazott pedagógiai elveiből. Így a fentiekén kívül azt a korszerű elvet is, hogy a feleltetés hagyományos és merev formáit a nevelő és az osztály együttes tevékenységével lehet és kell felváltani, vagy hogy a gyermek, a felnővekvő ifjú iránti tisztelettől, megbecsüléstől indítatva lehet és kell problémákról is beszélni:

„Mindent elsimítsunk a gyermek előtt, mindent szabályszerűnek mutassunk és tüntessünk fel előtte? El lehet ezzel a bűnnel egyenlő naívsággal valamit is érni akkor, amikor a gyermek kilép az iskolából s még haza sem ér, millió és millió kínnal, szenvedéssel, tehát problémával találja magát szemközt? Ki meri ezt vállalni?”
(uo. 168.)

Szerette az embert, hibáival és erényeivel, hitt a fejlődésében, melynek során leszámol elavulttá vált nézetekkel; a származásnál jobban becsülte a tehetséget és a szorgalmat; haladó nézeteket vallott az irodalomban és a pedagógiában; tudósi, tanári munkája sok mindenen fölülemelte, amiben kora, helyzete más irányban fékezőleg hatott rá. Jóleső érzés azzal a tudattal búcsúzni tőle, hogy mindezt a szépet és jót már életében elmondtuk és elmondhattuk róla, hogy tisztán, fájdalomtól mentesen őrizhetjük emlékét.

BENCÉDY JÓZSEF